

Av: Torunn Varmdal,
KoRus-Midt-Norge

Tilgjengelighet, fleksibilitet, tett oppfølging og godt samarbeid ser ut til å være nøkkelord om man ønsker å lykkes i å hindre frafall fra videregående skole. Men viktigst av alt er kanskje tillit. Dette viser en nylig avlagt mastergradsavhandling som har studert arbeidet ved et miljøteam på en videregående skole i Nord-Trøndelag.

Kred på gata, kidsa på døra

– kan miljøterapeutisk arbeid i videregående skole bidra til mindre frafall?

Fakta om frafall i videregående skole

Frafall i videregående skole er et stort problem i Norge. Tall fra Statistisk Sentralbyrå (SSB) viser at om lag 70 % av elevene oppnår studie- eller yrkeskompetanse innen fem år etter at de begynte på videregående skole. Denne andelen har vært stabil over lengre tid. Det vil si at vi har en gruppe på ca. 30 % av elevene som ikke oppnår studie- eller yrkeskompetanse innen fem år. Disse har enten sluttet på skolen (det gjelder 18 % av elevene i 2002-kullet) eller de trenger lengre tid på å fullføre skolegangen for eksempel på grunn av «hvileår». Noen har også gjennomført hele utdanningsløpet uten å oppnå studie- eller yrkeskompetanse.

Når vi ser nærmere på de 30 % som ikke fullfører skolen innen fem år, er frafallet betydelig større på yrkesfag enn på

allmennfag (hhv 45 % og 18 %). Det er også en markant forskjell i gjennomføringsgraden mellom de som begynner på grunnkurs i videregående skole det året de fyller 16 år, og elever som er 17 år eller eldre når de begynner på grunnkurs. Tall fra SSB viser at blant elevene som startet i videregående på allmennfaglige studieretninger som 16-åringer i 2004, var det kun 6 prosent som sluttet i løpet av fem år, mens hele 37 prosent av de som startet som 17-åringer, sluttet underveis (Statistisk sentralbyrå, 2011). Vi kan derfor si at det å ta seg et «hvileår» før start på videregående opplæring, eller å bytte studieretning og begynne på et nytt grunnkurs, i seg selv kan ses som risikofaktorer for frafall. Høyest andel med optimal progresjon er det på idrettsfag, musikk dans og drama og allmenne, økonomiske og administrative fag. Lavest

fullføring er det på trearbeidsfag, mekaniske fag og hotell og næringsmiddelfag. Dette gjelder uavhengig av elevenes karakterer (Utdanningsdirektoratet, 2011).

Man har identifisert noen elever som har høyere risiko for å falle fra videregående opplæring. Dette er elever med svake karakterer fra grunnskolen, elever med lavt utdannede foreldre, gutter, minoritetsspråklige elever med manglende norskkunnskap og yrkesfagelever med dårlige grunnferdigheter (Wollscheid, 2010) (Hernes, 2010). Vi ser at denne risikogruppen er temmelig vid, da den inkluderer over halvparten av alle elever. Det er et åpent spørsmål hvor fruktbart og nyttig det er å definere en risikogruppe som utgjør majoriteten av elevgruppen. Kanskje dette er en indikasjon på at vi trenger mer kunnskap om emnet.

Frafall fra videregående skole er problematisk fordi elever som faller fra viser seg å få dårligere tilgang til arbeidsmarkedet som voksne enn de som fullfører videregående. Dette gjelder i ennå større grad i dagens kunnskapssamfunn enn det gjorde for en generasjon eller to siden. Videre har de som faller fra dårligere psykisk helse, de bruker mer rusmidler og har en tendens til selvdestruktive handlinger og helseskadelig livsførsel, inkludert selvmord og kriminalitet. Det er derfor betydelig politisk oppmerksomhet omkring tematikken i Norge i dag, og det finnes en stor vilje til å gjøre noe med problemet.

Miljøteamet ved Verdal videregående skole

I min masteroppgave studerte jeg arbeidet som gjøres ved miljøteamet ved Verdal videregående skole i Nord-Trøndelag. Dette er en skole som har hatt markant

nedgang i frafallet i de senere årene. I perioden 2001 til 2009 var det mellom 30 og 40 elever som sluttet på skolen hvert år. I 2010 var det 24, og i 2011 var det kun 16. Av disse 16 hadde over halvparten jobb eller annet dagtilbud per juni 2011. Jeg ønsket å se nærmere på hvordan de har fått dette til, og mer spesifikt på hvordan etableringen av et miljøteam på skolen hadde bidratt til nedgang i frafallsraten.

Verdal videregående skole er en relativt stor skole i Midt-Norge med om lag 550 elever. De tilbyr både yrkesfaglige og allmennfaglige studieretninger. Skolen har fra 2008 hatt et prøveprosjekt kalt «Flere igjennom» som fra høsten 2010 ble implementert i vanlig drift. Bak prosjektet står et miljøteam bestående av leder i 100 % stilling og tre miljøarbeidere i 50 % stillinger (til sammen 2,5 årsverk). Skolens miljøteam arbeider med ungdom som har ulike utfordringer i hverdagen, og som i noen sammenhenger må hjelpes spesielt. Miljøterapeutene går i dialog med ungdommen, fanger opp tegn på skjevutvikling, og de skal sørge for at alle blir sett og hørt. Det viktigste sukseskriteriet for arbeidet ved miljøteamet er at så mange som mulig skal gjennomføre skolegangen. Man ønsker å støtte elever til å gjennomføre det påbegynte løpet fremfor å begynne på et nytt grunnkurs. De ser det også som en viktig oppgave å følge opp de elevene som slutter på skolen og bidra til at de får de rettigheter de har krav på og hjelp og støtte til å finne alternativer til skolegang.

Miljøteamet arbeider etter mottoet «kred på gata, kidsa på døra». Kred er egentlig en forkortelse av kredibilitet, men bruken av ordet kommer fra det engelske/amerikanske begrepet streetcred, eller

«gatetroverdighet», og forstås vanligvis som å ha tyngde og troverdighet i et gitt miljø eller blant en gitt gruppe mennesker. Miljøteamet har videre en åpen dørpolitikk. Det vil si at de søker å være så tilgjengelige som mulig slik at ungdom lett kan komme i kontakt med dem.

De har en egen Facebook-side, de har distribuert sine mobilnummer og er tilgjengelige også utenfor ordinær arbeidstid. Miljø-

teamet mener selv at denne åpen dørpolitikken og at de har kred blant ungdommene er viktige suksessfaktorer for arbeidet.

Miljøteamet mener selv at denne åpen dørpolitikken og at de har kred blant ungdommene er viktige suksessfaktorer for arbeidet

Hvordan har elevene det?

Studien baserte seg på en spørreundersøkelse som gikk ut til alle elevene på skolen og en casebeskrivelse av 37 elever som har fått hjelp av miljøteamet i skoleåret 2010/2011. Resultatene fra spørreundersøkelsen viste at 82 % av elevene svarte at de trives godt eller veldig godt på skolen, mens bare 3,4 % svarte at de trives dårlig eller veldig dårlig. På spørsmål om de i løpet av de siste seks månedene har tenkt på å slutte på skolen, svarte 65 % aldri og 19 % svarte sjelden. 11 % svarte at de av og til tenker på det, og 5 % svarte at de ofte har tenkt på å slutte.

Jeg ba deretter elevene angi om de i løpet av de siste seks månedene har hatt problemer av helsemessig, sosial eller skolemessig karakter, etter et sett forhåndsdefinert kriterier. Her rapporterte elevene om flest helsemessige problemer. Det var 18 % av jentene og 9 % av guttene som meldte at de ofte eller svært ofte hadde

følt seg nedstemt og trist. Videre var det 25 % av jentene og 12 % av guttene som rapporterte om fysiske plager (sykdom/smerter). Når det gjelder problemene av sosial karakter, ser vi at flere jenter enn gutter har hatt problemer hjemme (15

% mot 3 %). Det er omtrent like stor andel jenter som gutter som melder at de ofte eller svært ofte har brukt rusmidler på en slik måte at det har gått ut over skolearbeidet (om

lag 3 %), mens på punktet å ha spilt dataspill/vært på nett så mye at det har gått ut over skolearbeidet «slår» guttene jentene ganske kraftig; 24 % av guttene mot 12 % av jentene svarer ofte eller svært ofte på dette spørsmålet. For problemer av skolemessig karakter er det relativt jevnt fordelt mellom kjønnene hvor stor andel som angrer på skolevalget sitt (om lag 6 %) og som har vært skolelei (56 % jenter og 50 % gutter). Disse funnene kan vi kjenne igjen fra andre ungdomsundersøkelser. Det er for eksempel velkjent at jenter melder om flere problemer av helsemessig karakter enn gutter. Likevel ser vi at de aller fleste ser ut til å ha det bra. De trives godt på skolen og har ikke ønsker om å slutte.

Hva med de elevene som har fått hjelp av miljøteamet?

De 37 casebeskrivelsene av elever som har fått hjelp av miljøteamet, viser en helt annen problemprofil enn den totale populasjonen. Her finner vi elever med til dels store og sammensatte problemer. Psykiske plager/lidelser (23 av 37 elever) og læringsvansker/liten følelse av mestring i skolesituasjonen (23 av 37 elever)

var de vanligste problemene. Deretter fulgte problemer hjemme (19 elever). Rusproblemer er også mye vanligere i denne gruppen enn det var i den totale elevpopulasjonen; 14 av elevene i denne gruppen (37,8 %) har i en eller annen grad rusproblemer. I motsatt ende av skalaen ser vi at det var relativt få som hadde problemer med sin fysiske helse eller med utestegning/mobbing på skolen. Mange av elevene har en problemprofil som inkluderer mer enn ett problem. Her er et knippe utsagn hentet fra undersøkelsen som viser noe av spennvidden og kompleksiteten i problemomfanget:

Hvordan komme seg i gang med livet uten at barnevernet garanterer for økonomi etc. Engstelig for fremtiden. Mister konsentrasjonen om skolen. 5-6 kandidat med høye krav til seg selv.

Elev fra nabokommune med uttalt rusproblematikk som startet på alvor for et år siden. Blir rolig av amfetamin. Uro i timer og ustabil oppmøte. Miljøteam har vært inne i klassen siden første skoledag. Har fått vedkommende til en runde med habilitetsteam på sykehuset for utredning. Har jobbet med vedkommende i tre år. Svakt grunnskoleoppmøte.

Oppfølging av misbrukt jente, selvfølelsesstyrking.

Samtaler med elev, veiledning av foreldre, forsøk på praksis, hjelp til særskilt søknad om skoleplass til neste år. Tett samarbeid med kontaktlærer, møter med PPT, foreldre og seksjonsleder for finne tilrettelagt opplegg.

Utredning for ADHD. Samarbeid med NAV, KIF Samtaler med elev, tett oppføl-

ging i klasse, samtaler med lærer, vært med til lege for henvisning til habilitets-tjenesten, motivasjonssamtaler for kontakt imot avd. for rusrelatert psykiatri ved sykehus. Vært med til politi for rusprøver og samtaler om valg, hjelp og motivasjonssamtaler.

Situasjonen er på det ekstreme pga brors rusmisbruk. Mye slåssing og krancling hjemme mellom elev og bror. Dette påvirker hele familien. Ønsket at NAV hjelper bror å finne annen bolig, så familien kan få litt ro.

Møtte elven på en tursti etter avtale. Har jobbet sammen med lege om angstmestring og medisiner. Tilbakefall grunnet økonomi/medisin som ikke meldes. Er nå i gang igjen, møter på skolen og får karakterer.

Eleven var så deprimert at drastiske tiltak måtte til. Eleven er anbefalt av BUP å få komme inn på ønsket linje, dette er ikke tatt til følge ved inntakskontor. Vi fant en samarbeidsvillig avelingsleder ved stor bedrift i bygda og mor til elev samtykket i kunnskapsoverføring. Godt samarbeid gir her godt resultat.

Fikk satt i gang praten mellom mor og hjemmets menn. Menn av den stille sorten. En prat på skolen og en hjemme i husstandens bilverksted.

Eleven har gjort et feilvalg. Biter tennene sammen og holder ut. Motivasjons- og ryddesamtaler. Henger med rusvenner, men sier han ikke ruser. Tull, men på glid. Har hatt samtaler med elev, fulgt opp fravær og karakterer. Fått hjelp til å endre studieretning.

Hvordan arbeider miljøteamet?

Stikkord for miljøteamets arbeid er fleksibilitet, kort ventetid, tett oppfølging og høy grad av samarbeid med andre instanser.

Miljøteamet har ingen standard prosedyre eller et fast opplegg som de tilbyr elevene. Alle behandles individuelt, og arbeidet legges opp etter elevens behov og faglige vurderinger av hva slags type hjelp som trengs.

Det betyr at det er stor variasjon i varighet, intensitet og innhold i den hjelpen miljøteamet tilbyr.

Undersøkelsen viste for eksempel at nesten halvparten av elevene får hjelp utenfor ordinær kontortid. Dette kan dreie seg om henting på morgenen eller møter og samtaler på kveldstid og i helger. I 43 % av tilfellene hadde miljøteamet hatt mer enn 10 samtaler med eleven. I 27 % av tilfellene hadde teamet hatt 5-10 samtaler med eleven, mens i 30 % av tilfellene hadde de hatt 1-5 samtaler.

Miljøteamet har et utstrakt samarbeid med andre både på og utenfor skolen. Dette er i stor grad ulike profesjonelle aktører, som lærere, PPT, BUP, politi, NAV osv, men kan også være private aktører som foreldre og hybelverter. Studien viste at de hyppigste iverksatte tiltakene var tett samarbeid med elevens lærer(e), kontakt med foreldre, kontakt med lege/psykolog og etablering av skreddersydd undervisningsopplegg på skolen. Videre var kontakt med PPT, BUP og næringslivet for oppfølging av praksisplass viktige

tiltak. For de fleste elevene ble mer enn ett tiltak satt i gang.

Det er kort ventetid for å få hjelp fra miljøteamet. I 68 % av tilfellene gikk det mindre enn 1 uke fra miljøteamet første gang fikk en henvendelse om eleven til samarbeidet mellom eleven og miljøteamet ble igangsatt. For resten av gruppen (32 %) gikk det mellom 1-3 uker. Den vanligste grunnen til at det gikk mer enn

1 uke, var at eleven i perioder var fraværende fra skolen og vanskelig å få tak i.

Oppsummert fant jeg at miljøteamet har tre ulike roller

overfor elevene de hjelper. Miljøteamet fungerer som en fasilitator som tilrettelegger, koordinerer og får ting til å skje på vegne av eleven. Miljøteamet har også rollen som bindeledd mellom eleven og de andre samarbeidspartene, eller mellom elevens livsverden og systemverdenen. Som bindeledd og fasilitator er en av deres oppgaver å utvikle og vedlikeholde gode relasjoner på tvers av interne skiller, for eksempel mellom ulike enheter eller mellom profesjonelle og private aktører. I tillegg til å være fasilitator og bindeledd, fungerer miljøteamet også som hjelpere overfor elevene, gjennom å være tilgjengelig, gjennom å «se» elever og å samtale med dem.

Tillit som suksessfaktor

Tidligere forskning har gitt oss noe kunnskap på hva som er gode tiltak for å forhindre frafall i videregående skole. Dette er først og fremst fleksible opplæringsløp med individuelt tilrettelagt undervisning,

Alle behandles individuelt, og arbeidet legges opp etter elevens behov og faglige vurderinger av hva slags type hjelp som trengs

tett oppfølging og veiledning av elever som står i faresonen for å falle fra, tett samarbeid mellom skolen og arbeidsliv, og et godt nettverk mellom skolen og eksterne instanser (Wollscheid 2010, Buland et al 2007, Baklien et al 2004, Hernes 2010). Buland et al (2007) understreker også viktigheten av forankring på ulike nivåer; arbeidet må forankres hos skoleleder og hos skoleeier, og av å ha et forebyggende perspektiv på arbeidet for å plukke opp de elevene som trenger hjelp på et så tidlig tidspunkt som mulig. Videre at tiltak bør rettes både mot læringsmiljø og sosialt miljø, både mot skolen og elevens liv utenfor skoleporten.

Min studie viser at måten miljøteamet arbeider på, i stor grad samsvarer med disse anbefalingene. De gikk fra å være et midlertidig prosjekt til å bli en fast del av driften, og er dermed godt forankret i skoleledelsen. De arbeider tett med elevene og med aktuelle samarbeidende instanser. De har et helhetlig perspektiv, og har fokus på elevens liv både på og utenfor skolen. Dette er utvilsomt viktige suksessfaktorer for arbeidet.

Det ble likevel klart for meg underveis i arbeidet med avhandlingen at de rådende anbefalingene fra kunnskapsoppsammelingene og evalueringsrapportene i stor grad fokuserte på de strukturelle og organisatoriske sidene ved ulike tiltak, og i liten grad på de kvalitative sidene. Hva skal for eksempel til for at det skal være et godt samarbeid mellom skole og hjem? Og hva betyr egentlig «tett oppfølging»? Handler det om antall møter mellom elev og hjelper, om relasjonen mellom elev og hjelper, om gjensidig tillit, om kontinuitet i samarbeidet mellom hjelper(e) og elev, om kunnskapen til hjelperen, el-

ler om antall samarbeidende instanser som blir trukket inn? Antagelig litt om alt dette.

I min undersøkelse utviste elevene en nesten oppsiktsvekkende positiv holdning og tiltro til miljøteamet. Noen av de tydeligste og mest entydige funnene i studien, var at elevene i høy grad har tillit til miljøteamet. Dette gjaldt både de elevene som hadde vært i kontakt med teamet selv, og de som ikke hadde vært det. Alle elevene som hadde vært i kontakt med miljøteamet var uten unntak fornøyd med hjelpen de hadde fått, og nesten samtlige hadde tillit til miljøteamet og deres evne til konfidensialitet og til å forstå og hjelpe ungdom med deres problemer. Blant de elevene som ikke hadde vært i kontakt med miljøteamet var det ingen som oppga å ha hørt negative ting om teamet fra andre. Miljøteamet ser også ut til å være veldig tilgjengelig for elevene. Et stort flertall både vet om at miljøteamet eksisterer, og synes det er lett å komme i kontakt med dem.

Det ser altså ut til at miljøteamet har kred blant elevene. Hvor stor rolle dette spiller for de gode resultatene ved skolen, er vanskelig å måle. Det må likevel tillegges stor vekt når elevene oppgir at de har tillit til teamet og er fornøyd med hjelpen de har fått, da det er elevene og deres problemer som står i sentrum. Det er dermed i stor grad de som sitter med definisjonsmakten på hva som er god hjelp og ikke.

Miljøteamets arbeidsmotto; kred på gata, kidsa på døra, ser ut til å ha mer for seg enn et fancy munnhell. Fremtidige anbefalinger fra myndighetene har noe å vinne på å fokusere på de innholdsmes-

sige, relasjonelle og kvalitative sidene ved hjelpetiltakene, i tillegg til de strukturelle.

Om forfatteren:

Torunn Varmdal er kommunikasjonsrådgiver i Kompetansesenter rus – Midt-Norge. I 2011 avla hun en mastergradsavhandling i kunnskaps- og innovasjonsledelse ved Copenhagen Business School/Høgskolen i Nord-Trøndelag. Avhandlingen var basert på en studie av hvordan miljøterapeutisk arbeid kan bidra til mindre frafall fra videregående skole.

Litteratur:

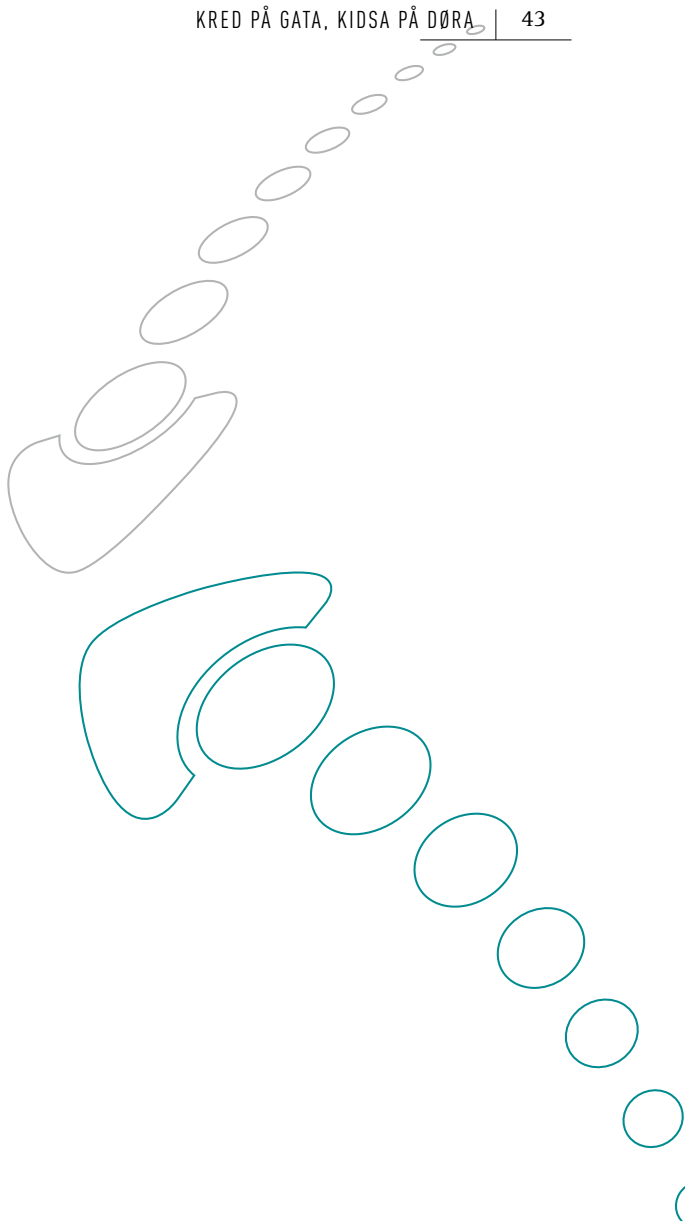
Baklien, B., Bratt, C., & Gotaas, N. (2004). Satsing mot frafall i videregående opplæring. En evaluering. Oslo: NIBR

Buland, T., Havn, V., Finbakk, L., & Dahl, T. (2007). Intet menneske er en øy. Rapport fra evalueringen av tiltak i Satsing mot frafall. Trondheim: SINTEF

Hernes, G. (2010). Gull av gråstein. Tiltak for å redusere frafall i videregående opplæring. Oslo: Fafo.

Varmdal, T. (2011). Kred på gata, kidsa på døra. Hvordan kan miljøterapeutisk arbeid i videregående skole bidra til mindre frafall? Trondheim: BIBSYS.

Wollscheid, S. (2010). Språk, stimulans og læringslyst - tidlig innsats og tiltak mot frafall i videregående opplæring gjennom hele oppveksten. En kunnskapsoppsummering. Oslo: NOVA

0000